

Lóránt János Demeter kiállítása a Józsefvárosi Galériában

Egy művész értékét jelzi, ha képei nem csupán a múzeumokban őriztetnek meg, hanem különböző magángyűjteményekben is. Jó esetben ez utóbbiak pótolhatják, mert szívós akaratuk az esztétikumot szolgálja, a nehezen mozduló közgyűjtemények beszerzésének hiányait. Lóránt János Demeter büszke lehet arra, hogy festői életművének nem egy karakteres darabját az a két gyűjtemény (Völgyi-Skonda, illetve Kugler) vette pártfogásba (az őrzés gonddal is jár), amely híres értékőrző és értéktovábbító tevékenységéről.

A mostani tárlat anyagaiból válogat – körültekintő eleganciával.

Az erdélyi Nagy István ereje, szemlélődő dinamikája költözött az Alföldre, pontosabban Békésszentandrásra, a szülőtte földre, hogy komor létvalóságával meglódítsa azon látomások sorát, amelyekben az ember, az állat, a táj, a munka, a harc a főszereplő, s foglalatukban a pihenő nyugalom és a fölzaklató dráma valósága ötvöződik? Vagy az Alföld „földízű” festészete kapott újabb lökést – az egyedi látásban tobzódó művész sokszori újjászületésével a reália sivatagját kozmikus életérzéssé emelő távlatot –, hogy a hagyományvilág újragondolásával egyetemesebbé válják a küzdő ember sorsa?

Akárhogyan is van – jómagam még Nagy-Balogh Jánost is vélem eme nehézségekből fölszökkenő úton lépdelni –, Lóránt János Demeter összeforrott a kis hazával. Festőecsete által a lelkét vetítette a tájra, térszerkezetével – amelyet csak erősített, egyénített alakjainak brutális szépsége – nemcsak játszott, ám be is takarózott. Alakjainak rejtélye, mozgásimitációiknak révülete valahol ott lakozik az ősiségben, mintha a barlangrajzok időtlen nyugalmát, a létkeserűség (és kevés öröm) zaklató báját visszhangoznák. Közben hatalmukat mítoszivá

növesztik (Zsuzsanna és a vén – akvarell; Európa elrablása – olaj-vászon), és jelképrendszerük (Biblia) révén a földi igazságot égivé emelvén egyetemessé válnak (Jó pásztor; Legeltető – mindkettő olaj-vászon).

Ha a tárlat, mint korábban mindannyi, Supka Magdolna életművének, fölfedező kedvének, értékőrző és értékinspiráló lázának adózik – Aba-Nováktól Tóth Menyhértig sok művész köszönheti neki, hogy életművük nem felejtetett el, nem ment veszendőbe –, érdemes fölillantani, hogy a művészettörténész miként jellemezte Lóránt János Demetert mint „kortárs művészetünk egyik legszuverénebb, legeredetibb egyéniségét”. „Művészetének uralkodó szuggesztiója a talányosság, életművének csendje és mélysége egyre áthatolhatatlanabb, olyan talányos, mint maga az élet és a halál – mennél kevesebbet faggatjuk, annál többet tudunk meg róla.”

Élet és halál?

Festőnk a lét kifeszített, a történelem által sokszor megszaggatott zsinóráján egyensúlyoz. Nem úri kastélyok tánclépése nyugtázza le, bár abban is van öröm, hanem a sivatagivá szikkadt föld nehéz légzésű embereinek a sorsa. Viselkedéskultúrája. Munkaszeretete. Különössége. Ahogyan állván a természet irtózatossá csendjében, a világmindenség őrizőivé képzelik magukat (Egyedül a pusztán – olaj-vászon), s amiképp nemzedékeken keresztül őrzik a szokásjogot: a föld legelőjével, állataival, minden nehézségével azé, aki megműveli (Apa és fia – olaj-vászon).

A nomád lét, hisszük, nem hisszük, benső finomságot takar. A leghétköznapibb dolgok is ennek révén válnak – mert a festőecset közvetítette lét mindig igazabb, mint a valódi – örök érvényűvé, időtlenné. Ki gondolná, hogy egy egyszerű meteorológiai kijelentésből is – képcím mondja: Az éjszaka fagyni fog (olaj-vászon) – lehet riadalmat keltő kompozíció, hiszen a lovak (az egyik fél figura) kínjukban az égre nyerítenek, és a háttérben lévő, magányosan didergő épület, árvaház-jellegével a kiüresedett lét, megrokkant táj exodusát idézi.

Mindevvel ellentétben a távolba néző, karja mozdulatával valaminő égi igazság eljövételét szimbolizáló, csordát vigyázó Gulyás (olaj-vászon.), túllépve – túllátva – a valószínűtlenül sűrű közeg (egymáshoz tapadó figurák) fojtó ködén, a bizonytalan jövőképpel is valaminő világosodás hirdetője. Formavilágában és mítoszi fölfogásában nem annyira groteszk, mint az életmű egyik legfényesebb darabja, az Európa elrablása (olaj-vászon) – a hagyományos ábrázolással szemben (bika – nő), itt valójában lánylopásról, leányszöktetésről van szó; a férfi a kék mező (tenger) vizéből hátán viszi ki az örömmáldozatot –, de ezzel a csak rá jellemző

(lóránti!) szerénységgel is észlelni a groteszkbe fordított világ sugallatát: a harlekini létfölfogás sosem megfutamodást jelent, sokkal inkább a dolgokon fölülemelkedő szemlélet tágasságát. Amelyet a cirkuszi helyzeteken túl – lásd a Szivattyúőr (olaj-vászon) helyzeti komikáját vagy a Partra vetett (olaj-vászon) amatőr horgászának riadt tekintetét – mindig valaminő rejtett, csak a figurák gondolatvilágának a megfejtésével világosodó üzenet velejárója.

Eme olaj-vásznakon a gesztusértékű testbeszéd a legfontosabb. A derű vagy éppen józan riadtság mint élettartalék. Mint sorsmodell vagy akár végítélet. Ez utóbbira csak egy példát! Az Egy másik cigaretta című festményen látható, fejét a fotel háttámláján nyugtató karra hajtó férfi dosztojevszkiji (bűnbánó) magánya nem más, mint ítélet a saját maga által elrontott sors fölött. Másutt pedig a bádogtest zörgő magánya, az egyedüllét kínzó tonnáival, a technikai civilizációval megcsalt ember tükörképe (Halász a csatorna partján).

A művész grafikai életművét vizsgálva rögtön szembetűnik a vonal eleganciája, pontosabban, hogy Lóránt János Demeter milyen bravúrosan rajzol. Nemcsak az akvarellekről van szó, ahol az alakrajzot a különleges folttechnika színesíti – a tárlaton a hagyományosabb szemléletű, de azért sok meghökkentő mozzanatot rögzítő Fejés után és az ugyancsak reáliába fogódzó Reggel szerepel –, hanem a fekete-fehér vonalháló, gyakorta egyetlen folyamatos vonalra épülő rajzi káprázat csodájáról. Amelyet a tusrajz kesernyés, meghökkentő formagazdagsága mindennél jobban jellemez.

Lehet ez alapja a festményeken szereplő figurák jellemrajzként is fölfogható telítettségének? (Annak ellenére, hogy itt a nagyon is jellemző vaskos testekkel szemben éppenséggel a lengedező alakok fölvonulása dívik.) Bizony lehet. Mert bravúros rajztudás nélkül – az bárhogy is torzul az anatómiát semmibe vevő, az elrajzolásra hagyatkozó alakképzés megannyi változatában (tipikus példa erre a Zene meghökkentően átszellemült – furulyázó, hallgató – kettőse) – nincsen valódi, az ég és a föld kazamatáit bejáró, látomásait tekintve kozmikus igényű (és irányú) festmény sem.

Meghökkentően érdekes a valóságot fura mód megjelenítő szociorajzhoz közeli – mert ideemelt, finoman érzékeltetett – archaikus rétegek (jelen-múlt) föltárása. Jóllehet nemegyszer a jelenben föltámasztott durva ősarok (nomád) szimbolizálják a tekintetben megbúvó, kiváltképp drámai sorsképletet – Tóth Menyhértnél láttunk ilyesféle időutazást –, lehetetlen tagadni örökérvényűségüket (A három zenész).

Nomád

Írta: Szakolczay Lajos

2017. november 23. csütörtök, 19:18 -

Szakolczay Lajos: Nomád. Olajfestmény, 1910. Életrajzi és művészeti információk a művészről a művészetek és a kultúra területén. A művész életéről és munkásságáról szóló információk a művészeti és kulturális területen.